

Andrzej Skrzypczak: Bibliografia osobowa pracowników IINiSB za lata 1951–2000. Warszawa: UW, 2002, 151 s.

W 2001 roku Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego obchodził 50-lecie istnienia. Powołany do życia w 1951 roku, początkowo jako Katedra Bibliotekoznawstwa, a następnie Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, był drugą w Polsce, po Uniwersytecie Łódzkim, jednostką oferującą studia ukierunkowane na problemy bibliologiczne.

Każdy jubileusz skłania do refleksji i podsumowania minionego czasu. Również i ten, zamykający pół wieku istnienia Instytutu, stanowił znakomitą okazję do zaprezentowania jego dorobku i osiągnięć naukowych, ukazania wkładu osób, których działalność badawcza na trwałe wpisała się w dzieje Instytutu i składa się na całościowy obraz jego rozwoju.

Prezentowana bibliografia jest pierwszą pełną bibliografią osobową podmiotową pracowników IINiSB UW za minione półwiecze. Autor wyraża nadzieję, że „praca stanowić będzie potrzebne uzupełnienie do opisowej części dokonań Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych prezentowanych w odrębnej księdze jubileuszowej pt. *Warszawskie uniwersyteckie studia bibliotekoznawcze i informacyjne*, pod red. prof. dr hab. Elżbiety Barbary Zybert (s. 5).

Recenzowana praca jest pod każdym względem staranna i zasługuje na szczegółowe omówienie. *Bibliografia osobowa pracowników...*, przygotowana przez Andrzeja Skrzypczaka, pracownika Instytutu i zarazem wykładowcę bibliografii, wyróżnia się przemyślaną koncepcją i jej rozwiązaniem praktycznym. Sporządzona została z dużym znanstwem i wyczuciem bibliograficznym, co w przypadku tego typu opracowań należy do rzadkości.

Jest jeszcze jeden ważny powód, dla którego warto bliżej przyjrzeć się bibliografii. Ukazuje ona bowiem po raz pierwszy wkład naukowy jednego z najstarszych polskich akademickich ośrodków kształcenia bibliotekoznawców, co pozwala na ogląd polskiej myśli bibliologicznej wyrażanej przez ludzi zajmujących się kształceniem kadr, ich udziału w uprawianiu tej dyscypliny w skali krajowej.

Bibliografia osobowa pracowników... obejmuje dorobek naukowy i publicystyczny nauczycieli akademickich oraz innych pracowników Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW z lat 1951–2000. Przy doborze materiału uwzględniono tylko te publikacje, które powstały w okresie pracy etatowej autorów w Instytucie. Poza zasięgiem spisu znalazł się zatem ich dorobek piśmienniczy powstały przed rozpoczęciem pracy w Instytucie i po jej zakończeniu. Taki wykaz daje obraz dorobku całego zespołu naukowego, a także pozwala zaobserwować wpływ Instytutu na aktywizację jego pracowników.

Bibliografia... zawiera prace 84 autorów obejmujące 2151 opisów bibliograficznych. Przedmiotem rejestracji bibliograficznej są wszelkiego rodzaju i typu publikacje naukowe, popularnonaukowe, popularne, recenzje, sprawozdania, wstępy, wywiady, tłumaczenia, prace edytorskie i redakcyjne, wykonane indywidualnie lub z udziałem współautorów. Zasięg wydawniczo-formalny spisu jest nieograniczony. *Bibliografia...* odnotowuje wydawnictwa zwarte i ciągłe, gdy osoba jest ich redaktorem, jak i utwory bibliograficzne. Z danych przytoczonych we *Wprowadzeniu* wynika, że w sumie opublikowano 92 pozycje książkowe, a wykaz czasopism, w których zamieszczano artykuły, liczy blisko 280 tytułów. Figurują w nim czasopisma najważniejsze i najbardziej reprezentatywne (polskie i obce) z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz zagadnień pokrewnych, jak również periodyki społeczno-kulturalne, oświatowe i inne.

Zasięg językowy i terytorialny wykazu jest nieograniczony. Według obliczeń Autora prezentowane w bibliografii prace publikowane były w trzynastu językach obcych, w których zarejestrowano 141 dokumentów, w tym najwięcej w językach: angielskim, niemieckim, francuskim, rosyjskim i włoskim. Są również publikacje w językach: bułgarskim, czeskim, litewskim, serbskim, ukraińskim i węgierskim. Także wśród przekładów (41) dokonanych przez pracowników IINiSB dominują te w języku angielskim i niemieckim, ale też są w języku słowackim, a nawet koptyjskim.

Bibliografia ogranicza się do prac drukowanych, nie uwzględnia publikacji w formie elektronicznej i na płytach CD w dorobku piśmienniczym pracowników. Nie analizując przyczyn tej decyzji, należy zauważyć, że bibliografia, a w szczególności osobowa podmiotowa, musi się liczyć z istnieniem dokumentów pozapiśmienniczych i winna rozszerzać informację o nich. Jej zasadniczą cechą, wyróżniającą wśród innych rodzajów bibliografii, jest dążenie do kompletności materiałów, a co za tym idzie – nieograniczanie zasięgu. Pomimo że zasięg oddziaływania dokumentów elektronicznych (CD, DVD, sieciowych – Internet) jest coraz powszechniejszy, zarówno pod względem ilościowym, jak i spełnianych funkcji (naukowych, kulturalnych), twórcy bibliografii specjalnych, w tym także osobowych, rzadko decydują się na objęcie ich rejestracją. Powodem są, jak się wydaje, trudności w dotarciu do tego rodzaju dokumentów, a także pewna doza niepewności co do trwałości nośników elektronicznych, a w przypadku dokumentów sieciowych – problem archiwizowania – ich dostępności dziś i w przyszłości.

Bibliografia osobowa pracowników... nie jest bibliografią kompletną. Według Autora „[...] wielu pracowników IINiSB życzyło sobie, by dokonać tylko wyboru z ich bogatego dorobku naukowego, a szczególnie ostrej selekcji poddać piśmiennictwo publicystyczne” (s. 5), jednak głównym jego założeniem było dążenie do kompletności w granicach dostępnych źródeł. Wykorzystał wykazy dostarczone przez samych autorów, przeprowadził rozległe kwerendy biblioteczne i bibliograficzne, przejrzał większość tytułów czasopism polskich i obcych. Uzupełnień dokonano w oparciu o „Przewodnik Bibliograficzny”, „Bibliografię Zawartości Czasopism”, „Bibliografię Bibliografii i Nauki o Książce”, przy gromadzeniu publikacji ogłoszonych za granicą korzystano zaś z obcych bibliografii narodowych retrospektywnych i bieżących i bibliografii specjalnych.

Należy z uznaniem podkreślić, że wszystkie materiały starano się opisywać z autopsji, a gdy okazało się to niemożliwe, nieliczne publikacje z brakującymi elementami opisu bibliograficznego oznaczano w tekście asterykiem (*). Bibliografia skrupulatnie notuje także recenzje i opinie zarejestrowanych prac, wkraczając właściwie w dziedzinę bibliografii przedmiotowej, co wskazuje na dążenie Autora do wzbogacenia podanych informacji bibliograficznych.

Pod względem metody opisu i układu bibliografia została opracowana wzorowo, z wielkim wkładem pracy, z dużą troską o maksymalną wygodę czytelnika. Precyzyjne opisy, prawie wszystkie sporządzone z autopsji, krótkie, ale wnikliwe adnotacje, szczegółowy indeks autorów i współpracowników oraz indeks osobowy, wykaz czasopism i wydawnictw ciągłych – świadczą o gruntownym przemyśleniu problemów wynikających z celów bibliografii i ich właściwej realizacji praktycznej.

Układ *Bibliografia...* ma układ alfabetyczny, według kolejności abecedłowej nazwisk pracowników Instytutu. Stanowi ona zatem zbiór bibliografii osobowych podmiotowych, dzięki czemu pozwala zapoznać się z dorobkiem każdego autora oraz daje wgląd w kierunki i zakres zainteresowań naukowych pracowników Instytutu w mijającym pięćdziesięcioleciu.

Nazwisko autora występuje w nagłówku, a następnie jest uwidocznione w żywej paginie. W nagłówku podano także datę rozpoczęcia i ewentualnie zakończenia pracy danego autora w Instytucie. W obrębie haseł autorskich pozycje zestawione zostały według form wydawniczych

i formalnopiśmienniczych w następującej kolejności: a) książki (własne), b) artykuły w czasopiśmie i rozprawy w dziełach zbiorowych, c) hasła w słownikach i encyklopediach, d) publikacje współautorskie, e) wypowiedzi naukowe, f) głosy w dyskusji, g) recenzje, h) sprawozdania, i) wywiady, j) tłumaczenia, k) normy, l) książki (redagowane) oraz opracowania krytyczne (uwagi, komentarze), ł) czasopisma redagowane. W ramach tych grup pozycje szeregowane są chronologicznie. O kolejności opisów w obrębie roku decydowało następstwo alfabetyczne tytułów.

Numeracja pozycji nie oddaje liczby opisów uwzględnionych w bibliografii. W rzeczywistości jest ich znacznie więcej ze względu na dość częste stosowanie pozycji zbiorowych. Pozycje posiadające kilka wydań, wydawnictwa wielotomowe (różny rok wydania), przedruki w innych wydawnictwach są łączone i umieszczane zgodnie z chronologią pierwszego wydania. Jest to słuszne, bo rozbijanie podobnych pozycji byłoby tylko niepotrzebną formalizacją układu. Co więcej, pozycje zbiorowe pozwalają na wykazanie recepcji poszczególnych utworów – przy obfitej twórczości autora i wielu wydań jego utworów.

Pozytywnym zabiegiem jest opisywanie artykułów w czasopiśmie pod rokiem publikacji, tj. wejścia do obiegu naukowego, w przypadku kiedy zachodzi różnica między rokiem, do którego odnosi się tom, a rokiem jego faktycznego wydania, co często jest bagatelizowane w bibliografiach osobowych podmiotowych o układzie chronologicznym, i w konsekwencji zniekształca obraz narastania dorobku wydawniczego autora, jego nateżenia w różnych okresach i latach.

Należy podkreślić z uznaniem stosowanie systemu odsyłaczy cyfrowych wiążących prace o tej samej treści, lecz ogłoszone w zmienionej wersji i pod nowym tytułem (np. poz. 161, 189).

Opisy bibliograficzne są dokładne i sporządzone zgodnie z aktualnie obowiązującymi polskimi normami bibliograficznymi (PN-82/N-011152.01 „Opis bibliograficzny. Książki”; PN-97/N-011152.02 „Opis bibliograficzny. Wydawnictwa ciągłe i ich części”). Forma zapisu bibliograficznego została uproszczona, zawiera elementy niezbędne w identyfikacji dokumentu. Ze wstępu dowiadujemy się, że „w opisie dokumentów niesamoistnych wydawniczo zmieniono kolejność niektórych elementów numerycznych w stosunku do obowiązującej normy (np. rok publikacji występuje jako pierwszy), co jest wynikiem długoletnich obserwacji nt. zachowań użytkowników bibliografii” (s. 6). Na szczególne uznanie zasługuje fakt odnotowywania informacji o istnieniu streszczeń obcojęzycznych oraz bibliografii załącznikowej, niekiedy z podaniem liczby pozycji w niej zarejestrowanych, co ułatwia użytkownikowi ocenę wartości i przydatności publikacji.

W związku z charakterem bibliografii opisy mają tu postać specyficzną; opis rozpoczyna się od tytułu publikacji. Nazwiska autora, którego bibliografia dotyczy, nie podawano tylko przy opisie prac ogłoszonych pod własnym nazwiskiem. We wszystkich innych przypadkach w strefie odpowiedzialności odnotowano pseudonimy i kryptonimy, a przy opisie prac współautorskich, edytorskich, redaktorskich, tłumaczeniach podano nazwisko autora. Warto może byłoby, dla większej czytelności opisu, nazwisko pracownika zastąpić wielokropkiem – oczywiście poprzedzając go odpowiednim skrótem informującym o charakterze funkcji pełnionej przez autora (wyd., red., oprac., tłum.).

Na specjalną uwagę zasługuje sprawa opisu recenzji w bibliografii osobowej podmiotowej. Recenzja pióra autora, którego twórczość stanowi temat bibliografii, jest tu ważniejsza niż dzieło, którego dotyczy. Dlatego jest traktowana jako samodzielna jednostka bibliograficzna i wymaga nieco innych zasad opisu. Forma zapisu recenzji jest przejrzysta i czytelna. Rozpoczyna go uproszczony opis dzieła recenzowanego, a po nim następuje opis samej recenzji poprzedzonej skrótem Rec.

Wartość informacyjną bibliografii podnoszą liczne adnotacje. Są one krótkie i ograniczają się właściwie do wyjaśnienia czy uzupełnienia tytułu – całkowicie jednak wystarczają do zorientowania się co do treści lub charakteru pracy. Poza adnotacjami wyjaśniającymi treść są podane uwagi wykazujące związki danej pozycji z innymi dokumentami.

W adnotacjach zaznaczono także, iż materiały są plonem udziału pracowników Instytutu w różnego rodzaju krajowych i międzynarodowych konferencjach, zjazdach naukowych, sesjach i sympozjach. Zabieg ten jest jak najbardziej pożyteczny, gdyż – jak słusznie zauważa Autor – „świadczy to o bardzo aktywnym udziale członków zespołu w życiu naukowym nie tylko macierzystej uczelni czy lokalnego, regionalnego lub ogólnopolskiego, ale także międzynarodowego środowiska zawodowego” (s. 5).

Zrąb główny bibliografii uzupełniają dwa indeksy: indeks autorów i współpracowników oraz indeks osób będących przedmiotem opracowania, wymienionych w tytule lub w adnotacji. Są one opracowane nader starannie i szczegółowo. Korzystanie z indeksu ułatwiają odsyłacze ogólne i uzupełniające przy poszczególnych hasłach. Może warto było, dla zapewnienia większej przejrzystości, w indeksie autorów nazwiska pracowników Instytutu zróżnicować krojem czcionki (np. kursywą), gdyż w obecnej postaci nie odróżniają się wcale od nazwisk osób spoza zespołu. Te ostatnie należało uzupełnić o określenie rodzaju współpracy, co przyczyniłoby się do usprawnienia bibliografii jako źródła informacyjnego.

Bibliografia jest zaopatrzona w metodyczny wstęp, informujący o zasadach doboru materiału i metodzie opracowania, oraz trzy wykazy pomocnicze: wykaz czasopism wraz z ich skrótami, wykaz skrótów typowych i wykaz symboli. Wstęp poprzedza *Wprowadzenie*, które zawiera omówienie i formalną charakterystykę piśmiennictwa zarejestrowanego w spisie bibliograficznym.

Bogaty materiał bibliograficzny zyskał staranną szatę graficzną. Dobre rozmieszczenie poszczególnych części bibliografii, żywa pagina, właściwe proporcje światła i interlinii oraz odpowiedni krój i stopień czcionki wpływają korzystnie na czytelność i przejrzystość tekstu bibliograficznego.

Pewne drobne niedociągnięcia, jakie towarzyszą każdemu tego rodzaju przedsięwzięciu, nie umniejszają ogromnej wartości publikacji, zarówno dokumentacyjnej, jak i użytkowej.

Należy stwierdzić, że *Bibliografia osobowa pracowników IINiSB* spełnia podwójną rolę: dostarcza informacji o aktywności pisarskiej personelu naukowego i stanowi zarazem cenną dokumentację bogatego dorobku naukowego Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW. Jest refleksem jego dokonań i osiągnięć oraz zainteresowań i kierunków badawczych podejmowanych w zakresie szeroko rozumianej nauki o książce; staje się zatem pełnym obrazem rozwoju naukowego Instytutu w minionym półwieczu. *Bibliografia...* jest nie tylko prostym podsumowaniem wysiłku badawczego Instytutu, lecz także niezbędnym i ważnym instrumentem dla planowania prac przyszłych. Ze względu zaś na solidną bazę materiałową, dokładność opisu, przejrzystość budowy i staranne opracowanie ogólne, praca Andrzeja Skrzypczaka może być wzorem bibliografii instytucji naukowej.

Alicja Mateczuk